

## АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI ТОРГОВЕЛЬНОЇ СФЕРИ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

### ANALYSIS OF ACCOUNTS PAYABLE TRADE IN CONTEXT OF THE FINANCIAL SUPPORT

**Стефанишин О.Б.**  
старший викладач,  
Львівський інститут

Міжрегіональної академії управління персоналом

*У статті проаналізовано фінансову структуру капіталу підприємств сфери торгівлі, виявлено особливості та проаналізовано динамічні зміни у структурі та якості кредиторської заборгованості підприємств торговельної сфери. Проведені дослідження доводять, що кредиторська заборгованість за товари (роботи, послуги) є привабливим і дуже поширеним джерелом фінансових ресурсів у торговельній сфері. Але, з огляду на виявлену динаміку погіршення показників якості кредиторської заборгованості, можна зробити висновки про проблеми підприємств сфери торгівлі в обслуговуванні кредиторських зобов'язань, виникнення додаткових ризиків у суб'єктів кредитних відносин. Як наслідок, відбувається зменшення обсягів кредиторської заборгованості як джерела фінансового забезпечення підприємств сфери торгівлі.*

**Ключові слова:** фінансове забезпечення, фінансові ресурси, структура капіталу, поточні зобов'язання, кредиторська заборгованість.

*В статье проанализирована финансовая структура капитала предприятий сферы торговли, выявлены особенности и проанализированы динамические изменения в структуре и качестве кредиторской задолженности предприятий торговой сферы. Проведенные исследования показывают, что кредиторская задолженность за товары (работы, услуги) является привлекательным и очень распространенным источником финансовых ресурсов в торговой сфере. Но, учитывая выявленную динамику ухудшения показателей качества кредиторской задолженности, можно сделать выводы о проблемах предприятий сферы торговли в обслуживании кредиторских обязательств, возникновении дополнительных рисков у субъектов кредитных отношений. Как следствие, происходит уменьшение объемов кредиторской задолженности как источника финансового обеспечения предприятий сферы торговли.*

**Ключевые слова:** финансовое обеспечение, финансовые ресурсы, структура капитала, текущие обязательства, кредиторская задолженность.

*During the research of the issues of financial support of trading sphere enterprises, there emerged the necessity to conduct the analysis of payables in terms of external sources of non-proprietary financial assets. This purpose in mind, the article focuses on the analysis of the financial structure of equity of trade sphere enterprises, there have been determined the specificities and analysed dynamic changes in payables structure and quality character in terms of trade sphere enterprises. The conducted research proves that good-specific payables (works, services) are popular and widespread sources of financial assets in the sphere of trade. However, considering the obtained dynamics of the indices deterioration regarding payables quality, we can deduce that trade sphere enterprises have problems with payables and subjects of credit relations undergo additional risks. Therefore, we can witness the decrease of payables as a source of financial support of trade sphere enterprises.*

**Keywords:** financial support, financial resources, capital structure, current liabilities, accounts payable.

**Постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних ускладнених економічних умовах, в яких функціонують суб'єкти господарювання, у тому числі торговельної сфери, зростає значення фінансового забезпечення [1; 2]. На фінансове забезпечення підприємств торговельної сфери мають значний вплив особливості їх діяль-

ності та торгово-технологічного процесу. Так, для підприємств сфери торгівлі кредиторська заборгованість є часто використовуваним джерелом фінансового забезпечення. З огляду на це, виникає необхідність у дослідженні та оцінці масштабів, структури та динамічних змін кредиторської заборгованості підприємств сфери торгівлі для виявлення її впливу на фінансове забезпечення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Теоретико-методологічні аспекти сутності та управління кредиторською заборгованістю як джерела фінансування загалом розглядалися у працях Р.П. Гончарука [3], Я.Д. Качмарика, Н.В. Марчака [4] та ін.; стосовно торговельних підприємств такі спроби були зроблені В.В. Аполієм [5], Т.Г. Косовою [6], Н.Г. Міценко [7]. Вченими доведено, що кредиторська заборгованість є важливим джерелом фінансування діяльності підприємств, впливає на процес формування і використання оборотного капіталу, ефективність функціонування підприємства, фінансовий стан та стійкість.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми**, котрим присвячується означена стаття. Проте в контексті вивчення фінансового забезпечення підприємств сфери торгівлі необхідно оперувати даними про частку кредиторської заборгованості у фінансовій структурі капіталу підприємств сфери торгівлі, про її обсяги, структуру та динамічні зміни, що відбуваються стосовно кредиторської заборгованості. Актуальність дослідження підвищується з огляду на те, що особливо велика частка позикових засобів наявна у фінансовому забезпеченні діяльності підприємств сфери торгівлі.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання)**. Метою дослідження є виявлення особливостей стану, структури та тенденцій змін кредиторської заборгованості сфери торгівлі, яку ми схильні розглядати як важливе джерело фінансових ресурсів торговельної сфери під час реалізації фінансового забезпечення.

**Виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Під фінансовим забезпеченням суб'єктів господарювання ми розуміємо цілеспрямовану діяльність із приводу створення, пошуку, залучення та ефективного використання всіх можливих видів фінансових ресурсів із альтернативних джерел у процесі фінансових відносин суб'єкта господарювання на основі доцільного використання відповідних методів із метою створення надійних умов функціонування та розвитку суб'єкта господарювання. Основною складовою частиною фінансового забезпечення є фінансові ресурси, які за критерієм права власності на них (належності) поділяють на власні та невідомі (позичені та залучені) [8, с. 25]. Формування фінансових ресурсів відбувається за рахунок зовнішніх та внутрішніх джерел.

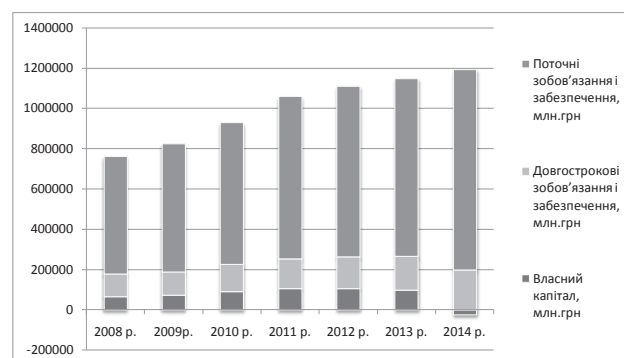
Внутрішніми джерелами можуть уважатися: зареєстрований (статутний) капітал, прибуток, амортизаційні відрахування, виручка від реалізації майна, дооцінка основних засобів, стійкі пасиви. Зовнішніми джерелами залучення фінансових ресурсів є: додатковий та пайовий капітал, безоплатна допомога, випуск акцій,

облігацій, інших цінних паперів, отримання кредитів, позик.

У складі зовнішніх джерел, що їх використовують підприємства сфери торгівлі, основна роль належить фінансовим і товарним кредитам.

Кредиторська заборгованість виникає з приводу кредитних відносин, що здійснюються під час використання фінансових та товарних кредитів суб'єктами господарювання. Сутність кредиторської заборгованості доцільно розглядати з правової та економічної точок зору. Як правова категорія кредиторська заборгованість – це особлива частина майна підприємства, що є предметом зобов'язальних правовідносин між організацією та її кредиторами. З економічної точки зору кредиторська заборгованість включає в себе частину майна підприємства (як правило, грошові кошти) і товарно-матеріальні цінності (у зобов'язаннях по товарному кредиту) [9]. Кредиторська заборгованість є зобов'язаннями підприємства перед постачальниками та підрядниками, персоналом, бюджетом, позабюджетними соціальними фондами, банками, дочірніми і залежними підприємствами, з одержаних авансів і відображається у пасиві балансу.

Дослідження структури капіталу підприємств торговельної сфери виявили значне переважання невідомих (позичених та залучених) фінансових ресурсів у структурі капіталу (більше 90%) (рис. 1).



**Рис. 1. Фінансова структура капіталу підприємств торговельної сфери в Україні [10]**

Частка поточних зобов'язань у сфері торгівлі значно перевищує частку довгострокових зобов'язань (приблизно у п'ять разів), що свідчить про широке використання короткострокових кредитів банків та кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Кредиторська заборгованість складається переважно з кредиторської заборгованості товарного характеру – близько 85% у загальній сумі поточних зобов'язань і забезпечень та близько 65% – у сукупному капіталі. Критично низького значення набула частка кредиторської забор-

гованості товарного характеру (починаючи з 2008 р.), коли вона знизилась до 58,1% у 2014 р. та відповідно до 2013 р. (82,3%) – на 24,2 пункти. В умовах високої інфляції, нестабільності цін, «торгових війн» використання кредитування товарного характеру набуває проблемності. Короткострокові банківські кредити використовуються в значно меншому обсязі, їх частка у структурі поточних зобов'язань становить близько 14% та близько 10% – у фінансовій структурі сукупного капіталу сфери торгівлі.

Для оцінки якості кредиторської заборгованості проаналізуємо динаміку показників оборотності кредиторської заборгованості та тривалість одного обороту кредиторської заборгованості у торговельній сфері, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості (табл. 1).

Поточна заборгованість перед кредиторами підприємств торговельної сфери зросла за період з 2008 по 2014 р. в 1,7 рази. За той же період чистий дохід (виручка) зріс лише в 1,2 рази [10]. Такі зміни зумовили негативну динаміку показників оборотності: кількість оборотів заборгованості зменшилась, а тривалість обороту, відповідно, зросла (у 2014 р. відносно 2008 р.).

Значення коефіцієнту співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості найбільше віддалилось від рекомендованого в 2014 р., але здатність фінансувати дебіторську заборгованість та частину інших активів за рахунок кредиторської заборгованості у підприємств сфери торгівлі впевнено зберігається.

Кредиторська заборгованість у торгівлі має особливий статус, це альтернатива короткотерміновому фінансуванню діяльності підприємств торгівлі. Її наявність зумовлена правилами безготівкових розрахунків із постачальниками за товари в порядку післяоплати з певним відтермінуванням строку платежу, передбачених договором (угодою). Кредиторська заборгованість, що при цьому виникає, є різновидом комерційного кредиту, який виступає важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства [6, с. 289]. За умови фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності боргових зобов'язань кредиторська заборгованість є вигідним джерелом фінансових ресурсів, залучених на безвідсотковій основі, тому такі великі обсяги кредиторської заборгованості, що їх зафіксовано у підприємств торговельної сфери, не можна однозначно оцінювати негативно, як

збільшення боргів із боку підприємства перед кредиторами, погашення яких спричиняє відтік ресурсів, погіршення фінансового стану підприємства. З іншого боку, через великі відстрочки по платежах виникають проблеми з поставками, з'являються додаткові фінансові, валютні та інші ризики у суб'єктів кредитних відносин. У несприятливих економічних умовах сьогодні все це призводить до збільшення трудностей економічних агентів під час обслуговування кредиторських зобов'язань і зменшення обсягів кредиторської заборгованості як важливого джерела фінансового забезпечення сфери торгівлі.

**Висновки** з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги є привабливим і дуже поширеним у торгівлі виходячи зі специфіки галузі джерелом фінансових ресурсів. У ході дослідження встановлено, що у структурі капіталу підприємств сфери торгівлі частка невласних (позикових та залучених) фінансових ресурсів сягає більше 90%. Кредиторська заборгованість складається переважно з кредиторської заборгованості товарного характеру (близько 85% у загальній сумі поточних зобов'язань і забезпечень). Також на основі виявленої негативної динаміки якісних показників кредиторської заборгованості визначено загострення проблем формування та управління кредиторською заборгованістю торговельних підприємств. Розмір кредиторської заборгованості суттєво впливає на фінансовий стан підприємств торгівлі, на забезпечення фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності. Коли кредиторська заборгованість товарного характеру не може бути використана максимально як фінансове забезпечення, виникає необхідність формувати кредиторську заборгованість із різних джерел і в різних формах, відповідно до потреб торговельного підприємства у позиковому капіталі на різних етапах його розвитку.

Для здійснення ефективного фінансового забезпечення підприємств сфери торгівлі та їх стабільного розвитку необхідні постійний моніторинг на основі сучасних методів оцінки, а також чітка організація управління кредиторською заборгованістю.

Наступні дослідження будуть стосуватися визначення впливу кредиторської заборгованості на фінансовий стан сфери торгівлі у взаємозв'язку з іншими важливими показниками, ліквідністю, платоспроможністю.

Таблиця 1

**Показники якості кредиторської заборгованості підприємств сфери торгівлі в Україні**

Показник	2008	2011	2012	2013	2014
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, оборотів	2,44	2,24	1,98	1,91	2,36
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	147,5	160,7	181,8	188	152,5
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості (Кдз), (близько 1)	0,79	0,73	0,75	0,76	0,68

У подальшому це дослідження особливостей залучення інших форм та видів фінансових ресурсів із зовнішніх та внутрішніх джерел, а також методів фінансового забезпечення сфери торгівлі з метою формування фінансової стратегії її розвитку.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зятковська Л.І. Методологічні засади фінансового забезпечення підприємств / Л.І. Зятковська // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 148–145.
2. Зятковський І.В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств : [монографія] / І.В. Зятковський. – Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 229 с.
3. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів / Р.П. Гончарук // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2012. – № 1(59). – С. 48–51.
4. Марчак Н.В. Управління кредиторською заборгованістю як джерелом фінансування підприємств / Н.В. Марчак, О.О. Фокіна // Інноваційна економіка. – 2011. – № 3. – С. 237–239.
5. Система регулювання внутрішньої торгівлі України : [монографія] / В.В. Апопій, І.М. Копич, О.Г. Біла [та ін.]; за ред. В.В. Апопія, І.М. Копича. – Київ : Академвидав, 2012. – 424 с.
6. Косова Т.Г. Фінансово-кредитний механізм формування капіталу торговельних підприємств : [монографія] / Т.Г. Косова, В.І. Славінський. – Донецьк : Норд-Прес, 2009. – 173 с.
7. Міценко Н.Г. Кредиторська заборгованість торговельного підприємства: проблеми оцінки та управління. / Н.Г. Міценко, А.І. Міщук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.3. – С. 292–296.
8. Рубаха М.В. Формування фінансового капіталу суб'єктів господарювання в економіці України: дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / М.В. Рубаха; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lnu.edu.ua/thesis/rubakha-mariya-volodymyrivna/>.
9. Лебедев К.Ю. Понятие, состав и правовой режим кредиторской задолженности / К.Ю. Лебедев // Хозяйство и право. – 1998. – № 11. – С. 30–36.
10. Державна служба статистики України / Діяльність підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.